

LATVIJAS LAUKSAIMNIECĪBAS UNIVERSITĀTE
MEŽA FAKULTĀTE
MEŽA IZMANTOŠANAS KATEDRA

UZŅĒMĒJDARBĪBA
MEŽA ĀPSAIMNIEKOŠANĀ

METODISKIE NORĀDĪJUMI KURSA DARBA IZSTRĀDEI

Jelgava 2006

Latvijas Lauksaimniecības universitāte
Meža fakultāte
MEŽA IZMANTOŠANAS KATEDRA

Sastādīja prof., Dr. sc. ing. A. Grīnfelds

Uzņēmējdarbība meža apsaimniekošanā: metodiskie norādījumi kursa darba izstrādei.

Sastādīja A. Grīnfelds – Jelgava: LLU, 2006. – 48 lpp.

Metodika apstiprināta un ieteikta pavairošanai LLU Meža fakultātes Meža izmantošanas katedras sēdē 2006. gada 21. februārī.

Recenzenti: asoc. prof., Dr. silv. A. Purvgalis,

Inž. mežkopis J. Rozītis a/s «Latvijas valsts meži» Zemgales mežsaimniecības izpilddirektors

MEŽA APSAIMNIEKOŠANĀ

Metodiskie norādījumi kursa darba izstrādei

Jelgava 2006

SATURA RĀDĪTĀJS

1. Kursa darba izstrādes mērķis, uzdevums un saturs	4
1.1. Kursa darba mērķis	4
1.2. Kursa darba uzdevums un saturs	4
2. Darba izstrādes teorētiskā nostādne	6
2.1. Ražošanas process un LR meža pārvalde	6
2.2. Plānošana	11
3. Pārdošanas budžets	13
4. Ražošanas budžets	16
5. Pirkto pakalpojumu darbu izmaksas	19
6. Meža darbu operācijas izpildes pakalpojuma piedāvājuma cena	21
7. Meža iecirkņa štata darbinieku darba algas budžets	27
8. Pārdoto augošu koku ražošanas izmaksu budžets	28
9. Augošu koku pārdošanas izmaksu budžets	30
10. Pārdoto augošu koku pilnās pašizmaksas budžets	31
11. Peļņas vai zaudējuma budžets	32
12. Naudas plūsmas budžets	34
13. Investīciju budžets	36
14. Saimnieciskās darbības galvenie novērtēšanas rādītāji	38
15. Secinājumi	39
16. Darba noformēšana	40
17. Ieteicamā literatūra	44
18. Pielikumi	45

1. KURSA DARBA IZSTRĀDES MĒRĶIS, UZDEVUMS UN SATURS

1.1. Kursa darba mērķis

Darba izstrādes mērķis no mācību procesa viedokļa ir praktiski nostiprināt studenta teorētiskās zināšanas uzņēmējdarbībā meža apsaimniekošanā. Izprast a/s «Latvijas valsts meži» («LVM») meža iecirkņa un mežsaimniecības gada budžeta projekta sastādīšanas pamatprincipus. Izprast kopsakarības starp pārdošanas, ražošanas, ražošanas izmaksu, peļņas vai zaudējumu un naudas plūsmas budžetiem. Mācēt aprēķināt galvenos mežsaimniecības uzņēmējdarbības novērtēšanas rādītājus.

Kursa darba mērķis no ražotāja viedokļa ir izstrādāt konkrēta a/s «LVM» meža iecirkņa vai mežsaimniecības gada budžeta projektu nākošajam gadam, izejot no kursa darba iesniegšanas gada.

1.2. Kursa darba uzdevums un saturs

Budžeta projekta izstrādāšanai izejas datus students ievāc konkrētā a/s «LVM» mežsaimniecībā, vai meža iecirknī.

Kursa darba uzdevums un saturs atšķiras no a/s «LVM» meža iecirkņa un mežsaimniecības izstrādātās gada budžeta sastādīšanas metodikas. Kursa darba uzdevumā ietilpst sastādīt arī peļņas vai zaudējuma, naudas plūsmas budžetus un sastādīt trīs darbu operāciju izpildes pašizmaksas kalkulācijas. Kursa darbā meža iecirkņa vai mežsaimniecības budžeta projekta izstrāde studentam jāveic pa atsevišķiem funkcionāliem budžetiem: pārdošanas, ražošanas, darba algas utt.

Šīs atšķirības ieviestas, lai students no mācību metodiskā viedokļa labāk izprastu atsevišķu funkcionālo budžetu kopsakarības līdz kopējā budžeta sastādīšanai, kā arī izprastu atsevišķu budžeta rādītāju aprēķināšanu.

Darba uzdevumi izriet no darba mērķa – sastādīt attiecīgās struktūrvienības nākošā gada budžeta projektu. Lai to veiktu, jā sastāda atsevišķi funkcionālie budžeti. Kursa darbs jā sakārto sekojošā secībā:

1. ievads, kurā bez vispārējā apraksta tiek formulēts kursa darba mērķis un to sasniegšanas uzdevumi;
2. mežsaimniecības vai meža iecirkņa raksturojums;
3. pārdošanas budžets;
4. ražošanas budžets;

5. darba algas budžets;
6. pārdoto augošo koku ražošanas izmaksu budžets;
7. pārdošanas izmaksu budžets;
8. pārdoto augošo koku pilnās pašizmaksas budžets;
9. peļņas vai zaudējumu budžets;
10. naudas plūsmas budžets;
11. investīciju budžets;
12. saimnieciskās darbības novērtēšanas galvenie rādītāji;
13. secinājumi;
14. izmantotā literatūra;
15. pielikumi.

2. DARBA IZSTRĀDES TEORĒTISKĀ NOSTĀDNE

2.1. Ražošanas process un LR meža pārvalde

Ražošana ir mērķtiecīgs process, kurā tiek izmantoti resursi ar nolūku ražot noteiktu produkciju vai sniegt maksas pakalpojumus par noteiktu vērtību. Plašākā nozīmē ražošana ietver arī produkcijas sagatavošanu tirgum.

Ražošanas resursi ir zeme, darbaspēks, kapitāls, informācija un uzņēmēj-spējas. Katrai tautsaimniecības nozarei ir savs raksturīgs ražošanas process, kura galvenā sastāvdaļa ir tehnoloģiskais process. Tas sastāv no atsevišķām darba operācijām (darba veidiem), kuras jāizpilda noteiktā secībā un noteiktā laikā. Ražošanas process raksturojas ar tā cikla ilgumu. Ražošanas cikls ir laika periods, kas nepieciešams produkcijas izgatavošanai, tas ir laiks no izejvielu un materiālu ievirzīšanas ražošanā līdz gatavas produkcijas nodošanai noliktavā.

Meža nozares ir šādas: mežsaimniecība, kokrūpniecība un meža ķīmiskā rūpniecība.

Mežsaimnieciskās ražošanas galvenais resurss ir meža zeme (meža augsne).

Mežsaimnieciskās ražošanas mērķis ir iegūt lielāku ienesību (peļņu) no meža platības, nodrošinot nenoplicinošu meža apsaimniekošanu. To var panākt, ja ražošanā racionāli izmanto arī pārējos resursus: darbaspēku, kapitālu, informāciju un uzņēmēj-spējas.

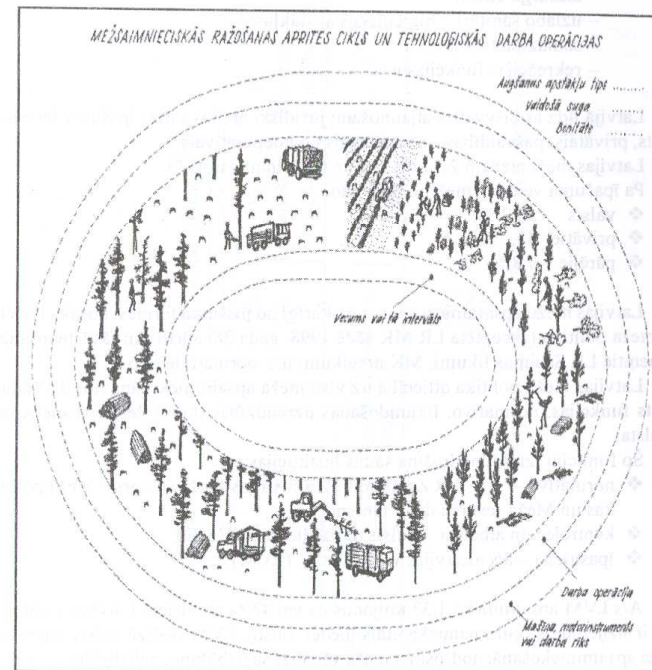
Mežsaimnieciskās ražošanas cikls sākas ar šādām darba operācijām: augsnes sagatavošanu, meža sēšanu vai stādīšanu, atjaunoto platību agrotehnisko kopšanu utt. līdz audzes ciršanas vecuma sasniegšanai un augošu koku pārdošanu uz celma vai mežizstrādi, t.i., apaļo kokmateriālu sagatavošanu, pievešanu, izvešanu un to pārdošanu gala krautuvē: zāģētavā, finierfabrikā, sērkokaifabrikā, iestādē, ostā u.c.

Attīstītās Eiropas meža valstīs mežsaimnieciskās ražošanas process beidzas ar apaļo kokmateriālu ražošanu, to piegādi un pārdošanu gala krautuvē. Tādā veidā panākot ražotai produkcijai lielāku pievienoto vērtību un tās pārdošanu bez starpniekiem, jo tie arī vēlas gūt zināmu peļņas daļu.

Mežsaimnieciskās ražošanas process raksturojas ar šādām īpatnībām:

- ❖ ilgs ražošanas cikls (31 līdz 101 gadi), kuru nosaka mežaudzes valdošās koku sugas ciršanas vecums vai krūšaugstuma caurmērs. Līdz ar to ilgs ieguldītā

- kapitāla aprites cikls un lieli nepabeigtās ražošanas atlikumi (dažādā vecumā): 10 – 40 reizes lielāki par ikgadējo izmantojamo produkciju;
- ❖ bez cilvēka darba rokām ražošanu ietekmē arī koku augšanas bioloģiskie un attīstības faktori: augsne, siltums, gaisma, mitrums u.c.;
- ❖ meža darbos strādājošie cilvēki un mašīnas pakļauti klimatiskajiem faktoriem: nokrišņiem, salam, saulei u.c.;
- ❖ galvenais darba priekšmets – mežs atrodas uz vietas, cilvēkam, mašīnām jāpārvietojas pie darba priekšmeta;
- ❖ darba teritorija ir liela, un darba vietas izvietojas pa plašu teritoriju.

1.att. Meža audzēšanas aprites cikls un tehnoloģiskās darba operācijas

Darba organizators nevar visu laiku būt klāt katrā darba vietā – jāuzticās cilvēkam:

- ❖ strādnieki un darba organizatori dzīvo tālu no darba vietām;
- ❖ daudzi darbi ir sezonāla rakstura;
- ❖ mežs ražo daudzveidīgu produkciju: koksni, sēnes, ogas, ārstniecības augus, augļus, riekstus, medījumus u.c.;
- ❖ mežs pilda arī citas svarīgas funkcijas:
 - ražo skābekli;
 - aizsargā augsni;
 - aizsargā ūdeni;
 - uzlabo sanitāri – higiēniskos apstākļus;
 - samazina troksni;
 - rekreācijas funkcijas u.c.

Latvijā līdz ar brīvvalsts atjaunošanu juridiski atzītas šādas īpašuma formas: valsts, privātais, pašvaldības, sabiedriskais un kooperatīvais.

Latvijas meži aizņem 2,9 milj. ha, un mežainums ir 45 %.

Pa īpašuma veidiem meži sadalās šādi:

- ❖ valsts 50,2 %;
- ❖ privātie 42,- %;
- ❖ pārējie 7,8 %.

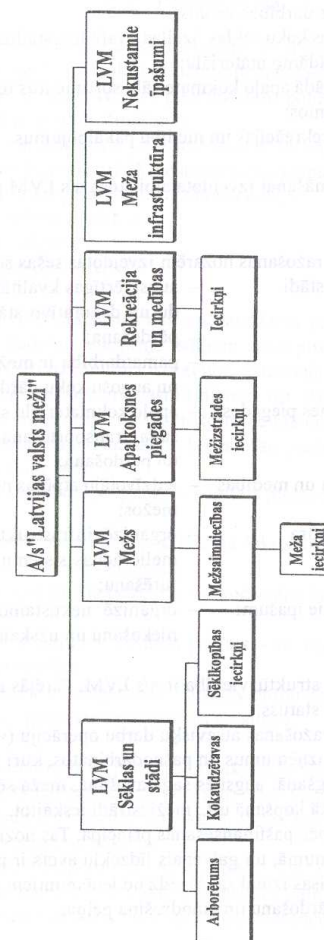
Latvijas mežu apsaimniekošanu, neatkarīgi no īpašuma formas, nosaka Latvijas meža politika (akceptēta LR MK sēdē 1998. gada 28. aprīlī) un tās īstenošanai pieņemtie LR Saeimas likumi, MK noteikumi u.c. normatīvie akti.

Latvijas meža politika attiecībā uz visu meža apsaimniekošanu nosaka šādas valsts funkcijas: normatīvo, likumdošanas uzraudzības (kontroles), īpašnieka un atbalsta.

Šo funkciju izpildi nodrošina šādas institūcijas:

- ❖ normatīvo – LR Zemkopības ministrijas Meža sektors – Meža politikas un Meža resursu departamenti;
- ❖ kontroles un atbalsta – Valsts meža dienests (VMD);
- ❖ īpašnieka – a/s «Latvijas valsts meži» (LVM).

A/s LVM apsaimnieko 1,37 miljonus ha vai 47 % no visiem Latvijas mežiem. Tas ir uzņēmums, kura pamatkapitāls pieder valstij. LVM realizē valsts intereses meža apsaimniekošanā: nodrošinot meža vērtības saglabāšanu, palielināšanu, nenoplicinošu meža apsaimniekošanu un maksimālas peļņas iegūšanu no valsts meža.

2.att. A/s «Latvijas valsts meži» struktūras shēma

LVM attīsta arī citus darbības veidus:

- ❖ ražo selekcionētas koku sēklas, izcilas kvalitātes stādus meža atjaunošanai un dekoratīvo stādāmo materiālu;
- ❖ sagatavo un piegādā apaļo kokmateriālu sortimentus to patēriņa vietās vai ostas kraujlaukumos;
- ❖ sniedz tūrisma, rekreācijas un medību pakalpojumus.

Šo funkciju nodrošināšanai izveidota atbilstoša a/s LVM pārvaldes struktūra (2. att.).

Atbilstoši a/s LVM ražošanas nozarēm izveidotas sešas struktūrvienības:

- ❖ LVM Sēklas un stādi – augstvērtīgas kvalitātes koku sēklu, stādu un dekoratīvo stādu izaudzēšana un pārdošana;
- ❖ LVM Mežs – pamatdarbība ir meža apsaimniekošana un augošu koku pārdošana;
- ❖ LVM Apaļkoksnes piegādes – apaļo kokmateriālu sagatavošana, pievešana, transportēšana līdz gala krautuvei un pārdošana;
- ❖ LVM Rekreācija un medības – iedzīvotāju atpūtas nodrošināšana valsts mežos;
- ❖ LVM infrastruktūra – organizē infrastruktūras – meža ceļu, meliorācijas sistēmu būvniecību un uzturēšanu;
- ❖ LVM Nekustamie īpašumi – organizē nekustamo īpašumu apsaimniekošanu un uzskaiti.

Juridiski patstāvīga struktūrvienība ir a/s LVM. Pārējās ir tās struktūrvienības, kurām nav juridisks statuss.

Mežsaimnieciskās ražošanas atsevišķu darbu operāciju (veidu) izpildei LVM izmanto kontraktorus – uzņēmumus un pašnodarbinātos, kuri specializējušies noteiktu pakalpojumu sniegšanā: augsnes sagatavošanā, meža sēšanā vai stādīšanā, apmežojumu agrotehniskā kopšanā utt., mežizstrādi ieskaitot.

A/s LVM darbojas pēc pašfinansēšanās principa. Tas nozīmē, ka maksāšanas līdzekļus rod pašā uzņēmumā, un galvenais līdzekļu avots ir paša kapitāls. Saimnieciskajā darbībā tam visas izmaksas jāsedz no ieņēmumiem par ražotās produkcijas, vai pakalpojumu pārdošanu un jānodrošina peļņa.

2.2. Plānošana

Plānošana ir viena no vadīšanas funkcijām. Tā ir iegūtās informācijas apstrāde un novērtēšana, mērķu noteikšana, lēmumu sagatavošana un pieņemšana, lai konkrētos apstākļos varētu izvēlēties piemērotākos paņēmienus turpmākās uzņēmuma darbības efektīvai nodrošināšanai.

Plānot nozīmē raudzīties uz priekšu nākotnē. Pamatojoties uz iespējami pieejamu, ticamu informāciju, izstrādā dažāda ilguma plānus.

Pēc aptveramā laika perioda, visus plānus iedala:

- ❖ ilglaicīgos, jeb stratēģiskos;
- ❖ vidējos, jeb taktiskos;
- ❖ īstermiņa, jeb operatīvos.

Ilglaicīgos plānus sastāda pieciem un vairākiem gadiem, vidēja termiņa no viena līdz pieciem gadiem, īstermiņa īsākiem laika posmiem par gadu. Īstermiņa plānos tiek paredzēti uzņēmuma uzdevumi nākamajā gadā. To sīkāk sadala pa pusgadu, ceturkšņiem, mēnešiem, desmit dienām utt. Par pamatu īstermiņa plāna sastādīšanai izmanto ilgtermiņa un vidēja termiņa plānus.

Efektīva plānošana samazina laiku, ko vadītājs patērē lēmumu pieņemšanai. Plānošanas mērķi ir šādi:

- ❖ plāns kā ekonomiska prognoze – kapitāla piesaistīšana, investīciju apjoms u.c.;
- ❖ plāns kā kontroles pamats – salīdzina faktiskos rādītājus ar plānotajiem, analizē novirzes un to iemeslus;
- ❖ plāns kā koordinācijas līdzeklis – jānodrošina laika un funkcionālā koordinācija;
- ❖ plāns kā uzdevumu noteikšanas pamats – alternatīvu priekšlikumu izvirzīšana un to analīze;
- ❖ plāns kā pilnvaru deleģēšanas – apakšvienību plānu atzīšana no uzņēmuma vadības – plānošana no apakšas uz augšu.

Plānošanas uzdevums ir iekļaut visas struktūrvienības kopējā uzņēmuma tehnoloģiskajā procesā, tādējādi nostiprinot saikni starp tām. Plānošanā jāiesaista pēc iespējas plašāks uzņēmuma darbinieku skaits, jo tas liek domāt ikvienam ekonomiski un skatīties uzņēmuma nākotnē.

Plānošanas praksē pielieto dažādas metodes. Viena no plašāk pielietotām ir bilances metode. Bilancei ir divas daļas – resursu daļa un izlietojuma daļa. Šo metodi kombinē ar statistikas un ekstrapolācijas metodēm. A/s LVM ir izstrādāts

stratēģiskais plāns – korporatīvā stratēģija. Tas ir piegādes plāns, kas tiek ik gadus papildināts nākošiem pieciem gadiem.

Tekošais gada plāns tiek izstrādāts kā gada budžets visām struktūrvienībām, sākot no meža iecirkņiem līdz a/s LVM kopumā. Budžets ir ieņēmumu un izmaksu bilance. Budžeta plānošana ir kāda perioda budžeta aprēķināšana. Tas ir ieņēmumu un izmaksu vai izdevumu plānošana (paredzēšana) un līdzsvarošana. Tā galvenie mērķi ir:

1. a/s LVM darbības plānošana;
2. nepieļaut budžeta deficītu, t.i., ieņēmumu un izmaksu vai izdevumu līdzsvarošana;
3. kontrole.

Studentam kursa darbā jāizstrādā viena meža iecirkņa, vai mezsaimniecības gada budžeta projekts. Lai no metodiskā viedokļa students labāk izprastu budžeta izstrādi un iedziļinātos atsevišķu plāna rādītāju aprēķināšanā, kursa darba izstrādes metodika izvēlēta atšķirīga no pielietotās a/s LVM.

Kursa darbā izstrādātā gada budžeta projekts, kas sastāv no atsevišķiem funkcionāliem budžetiem (plāniem):

- ❖ pārdošanas budžets;
- ❖ ražošanas budžets;
- ❖ darba algas budžets;
- ❖ pārdoto augošu koku ražošanas izmaksu budžets;
- ❖ pārdošanas izmaksu budžets;
- ❖ pārdoto augošu koku pilnās pašizmaksas budžets;
- ❖ peļņas vai zaudējumu budžets;
- ❖ naudas plūsmas budžets;
- ❖ investīciju budžets.

3. PĀRDOŠANAS BUDŽETS

Pārdošanas budžetā tiek plānoti nākošā gada ieņēmumi sadalījumā pa mēnešiem.

Ieņēmumi ir naudas summa, kuru uzņēmums kādā laika periodā saņem par preču pārdošanu un pakalpojumu sniegšanu un arī no citiem avotiem. Gada ieņēmumi ir viens no galvenajiem uzņēmuma darbības rādītājiem. A/s LVM mezsaimniecību un to meža iecirkņu gada ieņēmumi sastādās no:

1. augošu koku pārdošanas;
2. medību platību nomas;
3. lauksaimniecības zemes nomas;
4. platību nomas derīgo izrakteņu (grunts, smilts, kūdras u.c.) ieguvei;
5. nekoksnes resursu (egļīšu, koku zaru, bērzu sulas u.c.) pārdošanas;
6. pārējie ieņēmumi (no izsoļu rīkošanas u.c.).

Ieņēmumi no augošu koku pārdošanas daļās ārējos un iekšējos. Pie ārējiem pieskaita visus patstāvīgos pircējus – uzņēmumus un individuālos. Pie iekšējiem – a/s LVM «Apaļkoksnes piegādes» struktūrvienību, ar kuru notiek iekšējie norēķini.

Ieņēmumi no augošu koku pārdošanas daļās vēl pa pārdošanas veidiem – izsolē un ilgtermiņa mežizstrādes līguma slēdzējiem. Bez tam ieņēmumi daļās vēl – pārdodot augošus kokus galvenajā un starpcirtē.

Mezsaimniecības, lai gūtu lielākus ieņēmumus, daļu platības iznomā: medību platības dažādiem medību formējuma klubiem u.c., lauksaimnieciski izmantojamās zemes – kuri vēlas tās apstrādāt, derīgo izrakteņu – smilts, grants, kūdras u.c., resursu ieguvējiem utt.

Atsevišķi ieņēmumu veidi ir nekoksnes resursu pārdošana: eglītes, koku zari, bērza meijas, bērza sulas, dravas izvietošana u.c.

Pie pārējiem ieņēmumiem pieskaita ieņēmumus no izsoļu rīkošanas u.c.

Katram ieņēmuma veidam ieņēmumus aprēķina šādi:

$$I_e = Q \times C, \quad (1)$$

kur I_e – ieņēmumi no pārdotās produkcijas, sniegtā pakalpojuma vai platības nomas, Ls/gadā;

Q – pārdotās produkcijas, sniegtā pakalpojuma apjoms, vai iznomātā platība, m³, ha/gadā;

C – pārdotās produkcijas, sniegtā pakalpojuma cena vai iznomātās platības nomas maksa, Ls/m³, ha.

Pārdošanas budžets

1. tabula

Ieņēmumu veids	Mērvienība	Apjoms	Vien.cena, Ls	Ieņēmumi	
				Ls	%
1. Ieņēmumi no augošu koku pārdošanas – ārējie	m ³				
1.1. Ieņēmumi no aug. koku pārd. ilgterm. galvenajā cirtē	m ³				
1.2. Ieņēmumi no aug. koku pārd. ilgterm. starpcirtē	m ³				
1.3. Ieņēmumi no aug.koku pārd. izsolē galvenajā cirtē	m ³				
1.4. Ieņēmumi no aug.koku pārd. izsolē starpcirtē	m ³				
2. Ieņēmumi no augošu koku pārdošanas – iekšējie (LVM)					
2.1. Galvenajā cirtē	m ³				
2.2. Starpcirtē	m ³				
3. Ieņēmumi no medību platību nomas	ha				
4. Ieņēmumi no l/s zemes nomas	ha				
5. Ieņēmumi no nomas derīgo izrakteņu ieguvei	ha				
6. Ieņēmumi no nekoksnes resursu pārdošanas					
7. Pārējie ieņēmumi					
7.1. No izsoļu rīkošanas					
IEŅĒMUMI KOPĀ:	x	x	x		100,-

No 1. formulas izriet, ka, lai palielinātu ieņēmumus pa ieņēmuma veidiem, jāpalielina pārdotās produkcijas apjoms, iznomātā platība un to cenas.

Augošu koku pārdošanas apjomus konkrētā mežsaimniecībā un meža iecirknī nosaka galvenajā cirtē apstiprinātā ciršanas tāme, bet starpcirtē to vajadzība.

Pamatojoties uz to, katrā iecirknī tiek sagatavots un novērtēts nākošā gada cirsmu fonds. Tas sastāv no katras konkrētas cirsmas novērtējuma, kurā uzrādīta kopējā izcērtamā cirsmas krāja, tās platība, krājas sadalījums pa kvalitātes grupām u.c., tas ir pamats plānotā augošu koku pārdošanas apjoma noteikšanai gadā pa pārdošanas (ieņēmumu) veidiem.

Nomāto platību apjomu nosaka šo platību esamība, piemērotība attiecīgai vajadzībai un pieprasījums.

Pārdodamās produkcijas cenu brīvā tirgus ekonomikas apstākļos nosaka: pieprasījums un piedāvājums, produkcijas kvalitāte, to pieejamība u.c. A/s LVM augošu kokus pārdod izsolē un ilgtermiņa mežizstrādes līguma turētājiem.

Nākošā gada plānotās augošu koku izsoļu cenas par m³ nosaka atsevišķi galvenajā un starpcirtē un pa to pārdošanas veidiem.

Par pamatu nākošā gada plānotās cenas noteikšanai izmanto mežsaimniecības vai meža iecirkņa iepriekšējo 2 – 3 gadu faktiskās cenas, tās prognozējot, ņemot vērā kokmateriālu tirgus tendences.

Ilgtermiņa mežizstrādes platībās LVM augošu koku cenu noteikšanai arī izmanto izsoļu cenas, tās attiecīgi koriģējot.

Medību platību nomas cenas noteikšanai iznomātai platībai un vienam hektāram LVM pielieto īpašu metodiku. Nomas maksa vidēji svārstās 0,30 – 0,40 Ls/ha.

4. RAŽOŠANAS BUDŽETS

Ražošanas budžetā jāparedz ražošanas resursu zemes, darba spēka, kapitāla, informācijas un uzņēmējspējas racionāla izmantošana, lai sasniegtu mežsaimnieciskās ražošanas mērķi – ilgspejīgu un nenoplicinošu meža apsaimniekošanu, nodrošinot tā īpašniekam maksimālo peļņu. Mežsaimnieciskās ražošanas process sastāv no atsevišķām darba operācijām (darba veidiem), kuras jāizpilda noteiktā secībā, ievērojot maksimālu racionālu ražošanas resursu izmantošanu, t.i., ekonomiju. Ražošanas gada budžetā jāparedz: kas, kad, un cik tas izmaksā. Noteiktas meža apsaimniekošanas pārvaldes struktūrvienību LVM meža iecirkņa vai mežsaimniecības gada ražošanas budžetā vispirms nosaka gada laikā veicamās darba operācijas, t.i., darba veidus (augšes sagatavošana, meža stādīšana utt.) sadalījumā pa atsevišķiem darbu blokiem: mežsaimnieciskie darbi un meža infrastruktūras uzturēšanas darbi (1. pielikums). Savukārt darba blokus sadala sīkāk pa darba veidu grupām. Meža atjaunošanas darbi: augšes sagatavošana, meža sēšana, meža stādīšana, stādu transportēšana, atjaunoto meža platību papildināšana, atjaunoto mežu platību agrotehniskā kopšana, utt. Meža kopšanas darbi: jaunaudžu kopšana, augošu koku atzarošana u.c.

Tā kā mežsaimnieciskās ražošanas process ir bioloģisks, no tā izriet, ka noteikti darbi jāveic vislabākajos gada laika periodos. Mežs jāsej un jāstāda pavasarī, līdzko meža augsne ir atkususi. Atjaunoto meža platību agrotehniskā kopšana jāparedz gada laika periodā, kad meža augi sāk nomākt jauno kociņu augšanu. Jaunaudžu kopšanu vislabāk veikt audzes lapotā stāvoklī, bet no dabas aizsardzības viedokļa, lai netraucētu putnu un meža dzīvnieku ligzdošanu un vairošanos. MK noteikumi* aizliedz dzīvnieku vairošanās periodā laikposmā no 15. aprīļa līdz 30. jūnijam visos mežos līdz 10 gadu vecu priežu un līdz 20 gadu vecu priežu un līdz 20 gadu vecu lapu koku un eglu mežaudžu kopšanu.

Mineralizēto joslū ierīkošana jāveic agrī pavasarī līdzko augsne atkususi, līdz ugunsbīstamā perioda iestāšanās. Tas parasti ir 1. vai 15. aprīlis, kuru nosaka VMD ar ģenerāldirektora rīkojumu.

Ar šādu pieeju studentam izstrādājot kursa darbu, sastādot gada ražošanas budžetu jāpielieto uzkrātās zināšanas, vai tās jāpapildina: meža ekoloģijā, meža atjaunošanā, mežkopībā, mežsaimniecības darbu mehanizācijā, mežizstrādē, mežsaimniecības ekonomikā, likumdošanā u.c.

Sadalot darbu apjomus pa mēnešiem, jāņem vērā, lai iespēju robežās izlīdzinātu darbu sadalījumu un naudas plūsmu pa mēnešiem.

A/s LVM mežsaimniecību vai meža iecirkņa gada ražošanas budžeta projektu sastāda pēc 2. tabulā dotā parauga. Tekstā jānod attiecīgais paskaidrojums, kādēļ un kad tas veicams.

* LR MK noteikumi Nr. 189 no 08.05.2001. «Dabas aizsardzības noteikumi meža apsaimniekošanā».

2. tabula

Ražošanas budžets

Nr. p.k.	Rādītāji	Mērvienība	Sadalījums pa mēnešiem											
			Gada		janvāris		februāris		marts		aprīlis		maijs	
			Apjoms	izmaksas, Ls	summa, Ls	apjoms	summa, Ls	apjoms	summa, Ls	apjoms	summa, Ls	apjoms	summa, Ls	
1.	Mežsaimnieciskie darbi													
1.1.	Meža atjaunošana													
1.1.1.														
1.1.2.														
1.2.	Meža kopšana													
1.2.1.														
1.2.2.														
1.3.	Meža aizsardzība													
1.3.1.														
1.3.2.														
2.	Meža infrastruktūra													
2.1.	Meža meliorācija													
2.1.1.														
2.1.2.														
2.2.	Meža ceļi un stigas													
2.2.1.														
2.2.2.														
2.3.	Meža ugunsapsardzība													
2.3.1.														
3.	Mežu saimniecība													
3.1.														
3.2.														
3.3.														
	KOPĀ:		X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	

2. tabulas turpinājums

Nr. p.k.	Radņāji	Sadatljums pa mēnešiem																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																													
		jūnijs apjoms	jūnijs summa, Ls	augusts apjoms	augusts summa, Ls	septembris apjoms	septembris summa, Ls	oktobris apjoms	oktobris summa, Ls	novembris apjoms	novembris summa, Ls	decembris apjoms	decembris summa, Ls																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
1.	Mežsaimnieciskie darbi													1.1.	Meža atjaunošana													1.1.1.														1.1.2.														1.2.	Meža kopšana													1.2.1.														1.2.2.														1.3.	Meža aizsardzība													1.3.1.														1.3.2.														2.	Meža infrastruktūra													2.1.	Meža meliorācija													2.1.1.														2.1.2.														2.2.	Meža ceļi un stigas													2.2.1.														2.2.2.														2.3.	Meža ugunsapsardzība													2.3.1.														3.	Medību saimniecība													3.1.														3.2.														3.3.														KOPĀ:													
1.1.	Meža atjaunošana													1.1.1.														1.1.2.														1.2.	Meža kopšana													1.2.1.														1.2.2.														1.3.	Meža aizsardzība													1.3.1.														1.3.2.														2.	Meža infrastruktūra													2.1.	Meža meliorācija													2.1.1.														2.1.2.														2.2.	Meža ceļi un stigas													2.2.1.														2.2.2.														2.3.	Meža ugunsapsardzība													2.3.1.														3.	Medību saimniecība													3.1.														3.2.														3.3.														KOPĀ:																											
1.1.1.														1.1.2.														1.2.	Meža kopšana													1.2.1.														1.2.2.														1.3.	Meža aizsardzība													1.3.1.														1.3.2.														2.	Meža infrastruktūra													2.1.	Meža meliorācija													2.1.1.														2.1.2.														2.2.	Meža ceļi un stigas													2.2.1.														2.2.2.														2.3.	Meža ugunsapsardzība													2.3.1.														3.	Medību saimniecība													3.1.														3.2.														3.3.														KOPĀ:																																									
1.1.2.														1.2.	Meža kopšana													1.2.1.														1.2.2.														1.3.	Meža aizsardzība													1.3.1.														1.3.2.														2.	Meža infrastruktūra													2.1.	Meža meliorācija													2.1.1.														2.1.2.														2.2.	Meža ceļi un stigas													2.2.1.														2.2.2.														2.3.	Meža ugunsapsardzība													2.3.1.														3.	Medību saimniecība													3.1.														3.2.														3.3.														KOPĀ:																																																							
1.2.	Meža kopšana													1.2.1.														1.2.2.														1.3.	Meža aizsardzība													1.3.1.														1.3.2.														2.	Meža infrastruktūra													2.1.	Meža meliorācija													2.1.1.														2.1.2.														2.2.	Meža ceļi un stigas													2.2.1.														2.2.2.														2.3.	Meža ugunsapsardzība													2.3.1.														3.	Medību saimniecība													3.1.														3.2.														3.3.														KOPĀ:																																																																					
1.2.1.														1.2.2.														1.3.	Meža aizsardzība													1.3.1.														1.3.2.														2.	Meža infrastruktūra													2.1.	Meža meliorācija													2.1.1.														2.1.2.														2.2.	Meža ceļi un stigas													2.2.1.														2.2.2.														2.3.	Meža ugunsapsardzība													2.3.1.														3.	Medību saimniecība													3.1.														3.2.														3.3.														KOPĀ:																																																																																			
1.2.2.														1.3.	Meža aizsardzība													1.3.1.														1.3.2.														2.	Meža infrastruktūra													2.1.	Meža meliorācija													2.1.1.														2.1.2.														2.2.	Meža ceļi un stigas													2.2.1.														2.2.2.														2.3.	Meža ugunsapsardzība													2.3.1.														3.	Medību saimniecība													3.1.														3.2.														3.3.														KOPĀ:																																																																																																	
1.3.	Meža aizsardzība													1.3.1.														1.3.2.														2.	Meža infrastruktūra													2.1.	Meža meliorācija													2.1.1.														2.1.2.														2.2.	Meža ceļi un stigas													2.2.1.														2.2.2.														2.3.	Meža ugunsapsardzība													2.3.1.														3.	Medību saimniecība													3.1.														3.2.														3.3.														KOPĀ:																																																																																																															
1.3.1.														1.3.2.														2.	Meža infrastruktūra													2.1.	Meža meliorācija													2.1.1.														2.1.2.														2.2.	Meža ceļi un stigas													2.2.1.														2.2.2.														2.3.	Meža ugunsapsardzība													2.3.1.														3.	Medību saimniecība													3.1.														3.2.														3.3.														KOPĀ:																																																																																																																													
1.3.2.														2.	Meža infrastruktūra													2.1.	Meža meliorācija													2.1.1.														2.1.2.														2.2.	Meža ceļi un stigas													2.2.1.														2.2.2.														2.3.	Meža ugunsapsardzība													2.3.1.														3.	Medību saimniecība													3.1.														3.2.														3.3.														KOPĀ:																																																																																																																																											
2.	Meža infrastruktūra													2.1.	Meža meliorācija													2.1.1.														2.1.2.														2.2.	Meža ceļi un stigas													2.2.1.														2.2.2.														2.3.	Meža ugunsapsardzība													2.3.1.														3.	Medību saimniecība													3.1.														3.2.														3.3.														KOPĀ:																																																																																																																																																									
2.1.	Meža meliorācija													2.1.1.														2.1.2.														2.2.	Meža ceļi un stigas													2.2.1.														2.2.2.														2.3.	Meža ugunsapsardzība													2.3.1.														3.	Medību saimniecība													3.1.														3.2.														3.3.														KOPĀ:																																																																																																																																																																							
2.1.1.														2.1.2.														2.2.	Meža ceļi un stigas													2.2.1.														2.2.2.														2.3.	Meža ugunsapsardzība													2.3.1.														3.	Medību saimniecība													3.1.														3.2.														3.3.														KOPĀ:																																																																																																																																																																																					
2.1.2.														2.2.	Meža ceļi un stigas													2.2.1.														2.2.2.														2.3.	Meža ugunsapsardzība													2.3.1.														3.	Medību saimniecība													3.1.														3.2.														3.3.														KOPĀ:																																																																																																																																																																																																			
2.2.	Meža ceļi un stigas													2.2.1.														2.2.2.														2.3.	Meža ugunsapsardzība													2.3.1.														3.	Medību saimniecība													3.1.														3.2.														3.3.														KOPĀ:																																																																																																																																																																																																																	
2.2.1.														2.2.2.														2.3.	Meža ugunsapsardzība													2.3.1.														3.	Medību saimniecība													3.1.														3.2.														3.3.														KOPĀ:																																																																																																																																																																																																																															
2.2.2.														2.3.	Meža ugunsapsardzība													2.3.1.														3.	Medību saimniecība													3.1.														3.2.														3.3.														KOPĀ:																																																																																																																																																																																																																																													
2.3.	Meža ugunsapsardzība													2.3.1.														3.	Medību saimniecība													3.1.														3.2.														3.3.														KOPĀ:																																																																																																																																																																																																																																																											
2.3.1.														3.	Medību saimniecība													3.1.														3.2.														3.3.														KOPĀ:																																																																																																																																																																																																																																																																									
3.	Medību saimniecība													3.1.														3.2.														3.3.														KOPĀ:																																																																																																																																																																																																																																																																																							
3.1.														3.2.														3.3.														KOPĀ:																																																																																																																																																																																																																																																																																																					
3.2.														3.3.														KOPĀ:																																																																																																																																																																																																																																																																																																																			
3.3.														KOPĀ:																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																	
KOPĀ:																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															

5. PIRKTO PAKALPOJUMU DARBU IZMAKSAS

A/s LVM mežsaimnieciskās ražošanas darbus veic kontraktori: atsevišķi specializējušies darba veicēji, uzņēmumi, vai pašnodarbinātie, sniedzot pakalpojumus. A/s LVM mežsaimniecības konkursa kārtībā pērk pakalpojumus par zemāko cenu, ko piedāvā pakalpojumu sniedzēji.

Pakalpojumu pirkšanas izdevumi ražošanas procesā mežsaimniecībai pārvēršas par izmaksām. Pirkto pakalpojumu izmaksas aprēķina pēc 3.tabulas parauga. Darba veidus un plānotos gada apjomus ņem no 2. tabulas.

Plānoto pakalpojuma cenu nosaka par pamatu ņemot iepriekšējo 2 – 3 gadu faktiskās cenas, tās attiecīgi koriģējot, t.i., prognozējot plānoto cenu. Atsevišķa darba veida izmaksas aprēķina šādi:

$$I_z = Q \times C, \quad (2.)$$

kur I_z – atsevišķa darba veida izmaksas, Ls/gadā;

Q – plānotais gada darba apjoms, ha, km, gab.;

C – plānotā pakalpojuma cena, Ls/ha, km, gab.

Summējot atsevišķas plānotās gada darba izmaksas, aprēķina kopējās pirkto pakalpojumu izmaksas.

3. tabula

Pirkto pakalpojumu darbu izmaksas

Nr. p.k.	Darba veids	Mērvienība	Gada apjoms	Plānotā pakalpojuma cena, Ls	Izmaksas, Ls
1.	2.	3.	4.	5.	6.
1.	MEŽSAIMNIECISKIE DARBI	x	x	x	
1.1.	Meža atjaunošana	Ls	x	x	
1.1.1.	Augsnes sagatavošana	ha			
1.1.2.	Meža sēšana	ha			
1.1.3.	Meža stādīšana	ha			
1.1.4.	Dabiskās atjaunošanas veicināšana	ha			
1.1.5.	Apmežojumu agrotehniskā kopšana	ha			

3. tabulas turpinājums

1.	2.	3.	4.	5.	6.
1.1.6.	Meža platību papildināšana	ha			
1.1.7.					
1.2.	Meža kopšana	Ls	x	x	
1.2.1.	Sastāva kopšanas cirte	ha			
1.2.2.					
1.2.3.					
1.3.	Meža aizsardzība	Ls	x	x	
1.3.1.	Meža patoloģiskās pārbaudes	ha			
1.3.2.	Feromonu slazdu izlikšana	gab.			
1.3.3.	Kaitēkļu tiešā apkarošana pirms stādīšanas	tūkst. gab.			
1.3.4.	Kaitēkļu tiešā apkarošana mežaudzēs	ha			
1.3.5.	Bioloģiskie pasākumi	ha			
1.3.6.					
2.	MEŽA INFRASTRUKTŪRA	Ls	x	x	
2.1.	Meža meliorācija	Ls	x	x	
2.1.1.	Meža meliorācijas sistēmu uzturēšana	km			
2.1.2.	Hidrotehnisko būvju uzturēšana	Ls			
2.1.3.					
2.2.	Meža ceļi un stigas	Ls	x	x	
2.2.1.	Meža ceļu uzturēšana	km			
2.2.2.	Kvartālstīgu un robežstīgu izciršana	km			
2.2.3.	Kvartālstīgu un robežstīgu tīrīšana	km			
2.3.	Meža ugunsapsardzība	Ls	x	x	
2.3.1.	Mineralizēto joslu ierīkošana	km			
2.3.2.	Mineralizēto joslu kopšana	km			
2.3.3.	Meža ugunsgrēka dzēšana	Ls		x	
PAVISAM KOPĀ GADĀ:		Ls	x	x	

6. MEŽA DARBU OPERĀCIJAS IZPILDES PAKALPOJUMA PIEDĀVĀJUMA CENA

Kursa darba uzdevumā noteikts, ka studentam praktiski jāaprēķina triju darbu operāciju izpildes pakalpojumu piedāvājuma cenas. Pakalpojuma piedāvājuma cenu aprēķina un piedāvā pircējam pakalpojumu sniedzējs. Tas ir pamats pakalpojuma līgumcena. Līgumcena ir naudas izteiksmē izteikta pakalpojuma vērtība, par kuru vienojas pircējs un pārdevējs un noslēdz savstarpēju pirkšanas – pārdošanas līgumu.

Pakalpojuma piedāvājuma cenu visbiežāk aprēķina šādi:

$$C_p = P_p + P_e, \quad (3.)$$

kur C_p – meža darba operācijas izpildes pakalpojuma vienības piedāvājuma cena, Ls/ha, m³, km u.c.;

P_p – meža darba operācijas izpildes vienības pilnā pašizmaksa, Ls/ha, m³, km u.c.;

P_e – plānotās peļņas pieskaitījums, Ls/ha, m³, km u.c.;

Lai aprēķinātu meža darbu konkrētas darba operācijas (augšnes sagatavošana, meža sēšana, meža stādīšana utt.) vienības (ha, m³, km utt.) pilno pašizmaksu, jā-sastāda kalkulācija pēc 4. vai 5. tabulu paraugiem. 4.tabulas kalkulācijas paraugu lieto, ja darba operācijas izpildīšanai lieto vilcējmašīnu un agregatējamo darba mašīnu, piem., augsnes sagatavošanai, mineralizēto joslu kopšanai u.c. Pēc 5.tabulas parauga pašizmaksas kalkulāciju sastāda, ja darba operācijas izpildīšanai pielieto vienu atsevišķu darba rīku, motorinstrumentu vai mašīnu, piem., apmežojuma agrotehniskā kopšana, jaunaudžu kopšana, kokmateriālu sagatavošana utt.

Plānotās peļņas pieskaitījuma aprēķināšanai jānosaka vēlamais peļņas procents. Tas noteiks arī pakalpojuma piedāvājuma cenu. Cenai jābūt tādai, lai tā varētu konkurēt pakalpojuma piedāvājuma tirgū. Ja peļņas procentu noteiks par lielu – liela būs arī pakalpojuma piedāvājuma cena. Līdz ar to tirgū šo piedāvāto pakalpojumu nepirks, un tās sniedzējs nevarēs uzvarēt izsludinātajos konkursos. Ja peļņas procentu noteiks par mazu – pakalpojuma sniedzējs nesaņems tik lielu peļņas summu. Lai uzņēmums nodrošinātu paplašinātu atražošanu un nodrošinātu kapitālu jaunu mašīnu iegādei, plānotai peļņai jābūt 20 – 30 %. Tādēļ aprēķinātā pakalpojuma piedāvājuma cena jāsalīdzina ar tirgus cenu, un attiecīgi jākorrigē plānotais peļņas procents.

4. tabula

Meža darbu operācijas izpildes pašizmaksas kalkulācija

Darba operācija.....
 Pielietotās mašīnas sistēmas marka
 Darba operācijas uzskaites mēra vienība.....

Izmaksu posteņi	Izmaksas, Ls / h		
	Vilcējmašīnas	Agregatējamās darba mašīnas	Kopā
1. Strādnieka pamatalga			
2. Strādnieka papildalga			
3. Darba devēja obligātā sociālā iemaksa			
4. Mašīnas amortizācija			
5. Kredīta procents			
6. Mašīnas brīvprātīgā apdrošināšana			
7. Sauszemes transportlīdzekļa īpašnieka civiltiesiskās atbildības obligātā apdrošināšana			
8. Transportlīdzekļa ikgadējā nodeva			
9. Degvielas, smērvielu un eļļas izmaksas			
10. Tehnisko apkopju un remontu izmaksas			
11. Pārējās izmaksas			
Izmaksas kopā 1 h (1. – 11)			
Rādītāji	Mēra vienība	Absolūtā vērtība	
Izmaksas uz vienību			
II Materiālu izmaksas uz vienību			
I Ražošanas izmaksas uz vienību			
II Vadīšanas vispārējās izmaksas			
III Noieta vispārējās izmaksas			
Vienības pilnā pašizmaksa (I+II+III)			

4. tabulas turpinājums

Izejas dati

Rādītāji	Mēra vienība	Rādītāja absolūtā vērtība
Vilcējmašīnas		
• sākotnējā vērtība	Ls	
• likvidācijas vērtība	Ls	
• brīvprātīgā apdrošināšana	%	
• civiltiesiskā obligātā apdrošināšana	Ls	
• transportlīdzekļa ikgadējā nodeva	Ls	
• kalpošanas laiks	gadi	
• noslogojums gadā	maš. / h	
Agregatējamās darba mašīnas		
• sākotnējā vērtība	Ls	
• likvidācijas vērtība	Ls	
• brīvprātīgā apdrošināšana	%	
• civiltiesiskā apdrošināšana	Ls	
• kalpošanas laiks	gadi	
• noslogojums gadā	maš. / h	
Izstrāde stundā		
Mašīnas vai motorinstrumenta maiņas darba laika izmantošanas koeficients		
Degvielas patēriņš	l / h	
Degvielas cena	Ls / l	
Smērvielu un eļļas izmaksas	%	
Tehnisko apkopju un remontu izmaksas	%	
Strādnieka mēneša pamatalga	Ls	
Darba devēja obligātā sociālā iemaksa	%	
Izlietotie materiāli: cena normatīvs izmaksas uz vienību		

5. tabula

Meža darbu operācijas izpildes pašizmaksas kalkulācija

Darba operācija.....
 Pielietotās mašīnas sistēmas marka

Darba operācijas mēra vienība

Izmaksu posteņi	Izmaksas	
1. Strādnieka pamatalga		
2. Strādnieka papildalga		
3. Darba devēja obligātā sociālā iemaksa		
4. Mašīnas amortizācija		
5. Kredīta procents		
6. Mašīnas brīvprātīgā apdrošināšana		
7. Sauszemes transportlīdzekļa īpašnieka civiltiesiskās atbildības obligātā apdrošināšana		
8. Transportlīdzekļa ikgadējā nodeva		
9. Degvielas, smērvielu un eļļas izmaksas		
10. Tehnisko apkopju un remontu izmaksas		
11. Pārējās izmaksas		
Izmaksas kopā 1 h (1. – 11)		
	Mēra vienība	Absolūtā vērtība
Izmaksas uz vienību		
II Materiālu izmaksas uz vienību		
I Ražošanas izmaksas uz vienību		
II Vadīšanas vispārējās izmaksas		
III Noieta vispārējās izmaksas		
Vienības pilnā pašizmaksa (I+II+III)		

5. tabulas turpinājums

Izejas dati

Rādītāji	Mēra vienība	Rādītāja absolūtā vērtība
Mašīnas vai motorinstrumenta		
• sākotnējā vērtība	Ls	
• likvidācijas vērtība	Ls	
• brīvprātīgā apdrošināšana	%	
• civiltiesiskā obligātā apdrošināšana	Ls	
• transportlīdzekļa ikgadējā nodeva	Ls	
• kalpošanas laiks	gadi	
• noslogojums gadā	maš. / h	
Izstrāde stundā		
Mašīnas vai motorinstrumenta maiņas darba laika izmantošanas koeficients		
Degvielas patēriņš	l / h	
Degvielas cena	Ls / l	
Smērvielu un eļļas izmaksas	%	
Tehnisko apkopju un remontu izmaksas	%	
Strādnieka mēneša pamatalga	Ls	
Darba devēja obligātā sociālā iemaksa	%	
Izlietotie materiāli: cena normatīvs izmaksas uz vienību		

Kursa darbā meža darba operācijas vienības pakalpojuma piedāvājuma cenas aprēķinu apkopo 6.tabulā.

6. tabula

Meža darbu operācijas izpildes vienības pakalpojuma piedāvājuma cenas aprēķins

N. p.k.	Darba operācija	Mēra vienība	Pilnā pašizmaksā, Ls	Plānotā peļņa		Pakalpojuma vienības piedāvājuma cena, Ls
				%	Ls	

Meža darbu operāciju izpildes pilnās pašizmaksas kalkulācijas sastādīšanas, atsevišķu izmaksu posteņu aprēķināšanas un pakalpojuma vienības piedāvājuma cenas noteikšanas metodika apkopota atsevišķā literatūras avotā [10].

7. MEŽA IECIRKŅA ŠTATA DARBINIEKU DARBA ALGAS BUDŽETS

Šo gada budžetu sastāda, pamatojoties uz a/s LVM attiecīgajam meža iecirknim apstiprināto štata sarakstu, šo vienību noteiktām mēneša amata algām un piemaksām. Attiecīgā amata gada darba algas budžetu aprēķina šādi:

$$A_j = \sum A_m \times n_s \times M_n + P_{ie} \times M_n, \quad (4)$$

- kur A_f – štata vienības gada darba algas budžets, Ls;
- A_m – štata vienības noteiktā mēneša amata alga, Ls/mēn.;
- n_s – štata vienību skaits ar vienādu noteikto mēneša amata algu štata vienībai;
- M_n – mēnešu skaits gadā, par kuriem izmaksā darba algu (12; 13), mēneši;
- P_{ie} – piemaksas mēnesī, Ls/mēnesī.

Piemaksas sastāda apm. 2 – 3 % no amata algas. Darba devēja obligātā sociālā iemaksa ir maksājumi, kurus veic darba devējs valsts budžetā no gada darba algas budžeta, pēc valsts noteiktās sociālās apdrošināšanas iemaksu likmes. Šīs likmes mainās. 2006. gadā LR MK darba devēja obligāto sociālās iemaksas likmi noteicis 24,09 %.

7. tabula

Meža iecirkņa štatu saraksts un darba algas budžets

Nr. p.k.	Amata nosaukums	Štata vienību skaits	Amatalga mēnesī, Ls	Piemaksas gadā, Ls	Gada darba algas budžets, Ls	Darba devēja obligātā sociālā iemaksa, Ls	Pavisam kopā, Ls
1.							
2.							
3.							
	KOPĀ	x					

Meža iecirkņa štatu sarakstu un plānoto gada darba algas budžetu sastāda pēc 7. tabulā dotā parauga.

8. PĀRDOTO AUGOŠU KOKU RAŽOŠANAS IZMAKSU BUDŽETS

Meža iecirknī pārdoto augošu koku plānotās ražošanas izmaksu kalkulāciju sastāda pēc 8. tabulā dotā parauga.

8.tabula

Pārdoto augošu koku ražošanas izmaksu budžets

Nr. p.k.	Ražošanas izmaksu posteņi	Izmaksas	
		Ls	%
1.	Meža iecirkņa darbinieku darba alga		
2.	Meža iecirkņa darbinieku darba devēja obligātā sociālā iemaksa		
3.	Meža iecirkņa transporta, sakaru, inventāra, materiālu u.c. izmaksas izmaksas		
4.	Līgumstrādnieku darba alga		
5.	Līgumstrādnieku darba devēja obligātā sociālā iemaksa		
6.	Izejvielas un materiāli		
7.	Amortizācija		
8.	Pakalpojumi no ārienes		
9.	Mežsaimniecības administrācijas izmaksas		
10.	Pārējās saimnieciskās darbības izmaksas		
KOPĀ			

Ražošanas izmaksu budžetu sastāda pa atsevišķiem izmaksu posteņiem. Daļa izmaksas kā, piem., meža iecirkņa darbinieku darba algas budžets, pirktu pakalpojumu u.c. izmaksas ir aprēķinātas jau iepriekš, daļa ražošanas izmaksu posteņi jāplāno – jāaprēķina šā plāna ietvaros. 1. un 2. ražošanas izmaksu posteņu izmaksu summas ņem no 7.tabulas. 3.Meža iecirkņa administrācijas transporta, sakaru, inventāra materiālu, valsts nodeva – iemaksa par darbinieku u.c. izmaksu aprēķināšanu veic sastādot atsevišķas kalkulācijas.

Kursa darbā šīs izmaksas var aprēķināt tuvināti pieņemot ap 47 % no 7. tabulā plānotā gada darba algas budžeta un darba devēja obligātās sociālās iemaksas kopējās summas (aile «Pavisam kopā»).

4., 5. izmaksu posteņus aprēķina, ja meža iecirknī tiek nodarbināti darbā pieņemti līgumstrādnieki.

6. izmaksu postenī uzrāda izmaksas, ja meža darbu pakalpojuma cenā nav ieskaitītas materiālu izmaksas, piem., stādu, sēklu, ķimikāliju u.c. izmaksas.

7. Uzrāda struktūrvienības pārziņā esošo pamatlīdzekļu gada nolietojuma summu.

8. izmaksu postenī uzrāda visu pirktu meža darbu pakalpojumu izmaksas (sk. 3. tab.).

9. izmaksu postenī uzrāda mežsaimniecības administrācijas uzturēšanas izmaksas. Tajās ieskaita mežsaimniecības administrācijas personāla darba algas, darba devēja obligātās sociālās iemaksas, biroja, transporta uzturēšanas, sakaru, apmācību un semināru, komandējuma, amortizācijas u.c. izmaksas. To aprēķināšanai jā sastāda atsevišķa kalkulācija. Kursa darbā šīs izmaksas var aprēķināt, pieņemot normatīvu ap 0,53 Ls uz pārdoto koksnes m³.

10. pārējās izmaksas sastāda 3 – 5 %.

Summējot kopā šos izmaksu posteņus aprēķina pārdoto augošu koku plānotās ražošanas izmaksas.

9. AUGOŠU KOKU PĀRDOŠANAS IZMAKSU BUDŽETS

Pārdošanas budžetā plāno pārdošanas izmaksas, kuras dēvē arī par realizācijas vai noieta izmaksām. Tās pieskaita pie netiešo vai pieskaitāmo izmaksām un ir saistītas ar preču vai pakalpojumu pārdošanu. Tajās ieskaita: preces iesaiņošanas, reklāmas, preču piegādes (transporta), uzglabāšanas, pārdošanas darbinieku algas, pārdošanas struktūrvienības uzturēšanas u.c. izmaksas.

Augošu koku pārdošanas izmaksas apkopotas 9.tabulā, un to izmaksas kalkule pa to posteņiem.

9. tabula

Augošu koku pārdošanas izmaksu budžets

Nr. p. k.	Izmaksu posteņi	Izmaksas, Ls
2.	Augošu koku dastošana	
3.	Ciršanas apliecinājumi	
4.	Sludinājumi par izsolēm	
5.	Inventāra un materiālu izmaksas	
6.	Citas pārdošanas izmaksas	
KOPĀ:		

Izmaksas pa posteņiem aprēķina izejot no izlietotā cilvēka darba laika patēriņa cilvēkstundās un darba algas stundas tarifa likmes vai veicamā darba apjoma, pareizinot ar noteikto darba algas tarifa vienības izcenojumu.

Plānojot var izmantot arī iepriekšējo gadu faktiskās izmaksas, tās attiecīgi koriģējot plānotiem darba apjomiem un prognozējot darba samaksas izmaiņām.

Augošu koku dastošanas izmaksas plāno, ja tās netiek ieskaitītas meža iecirkņa vadītāja vai vietnieku amata pienākumos.

10. PĀRDOTO AUGOŠU KOKU PILNĀS PAŠIZMAKSAS BUDŽETS

Pārdotās produkcijas pilnā pašizmaksa sastāv no trijiem atsevišķiem izmaksu blokiem: ražošanas, administrācijas un pārdošanas izmaksām.

Pārdoto augošu koku plānoto pilno pašizmaksu aprēķina pēc 10. tabulā dotā parauga.

10. tabula

Pārdoto augošu koku pilnās pašizmaksas budžets

Nr. p.k.	Izmaksas	Izmaksas	
		Ls	%
11.	Ražošanas izmaksas		
12.	Centrālās administrācijas izmaksas		
13.	Pārdošanas izmaksas		
KOPĀ:			100,—

Plānotās ražošanas izmaksas aprēķinātas 8., bet pārdošanas 9. tabulā.

A/s LVM centrālās administrācijas plānoto izmaksu aprēķināšanai jā sastāda atsevišķa kalkulācija. Kurša darbā šīs izmaksas var aprēķināt, pieņemot normatīvu – 0,39 Ls uz pārdotās koksnes m³. Summējot ražošanas, centrālās administrācijas un pārdošanas plānotās izmaksas aprēķina pārdoto augošu koku plānoto pilno pašizmaksu. Pārdoto augošu koku viena kubikmetra plānoto pilno pašizmaksu aprēķina šādi:

$$p = \frac{P_a}{Q}, \quad (5.)$$

kur p – pārdoto augošu koku 1 m³ plānotā pilnā pašizmaksa, Ls/m³;

P_a – pārdoto augošu koku plānotā pilnā pašizmaksa, Ls;

Q – plānotais augošu koku pārdošanas apjoms, m³/gadā.

11. PEĻNAS VAI ZAUDĒJUMA BUDŽETS

Peļņas iegūšana ir jebkuras uzņēmējdarbības galvenais gala mērķis. Tā ir atbildība uzņēmējam par darbu strādāt riska apstākļos.

Peļņa ir starpība starp uzņēmuma vai tā ražošanas struktūrvienības ieņēmumiem un izmaksām noteiktā laika periodā (mēnesī, ceturksnī, gadā). Šī starpība var būt ar plus (+) vai mīnus (-) zīmi. Ja tā ir ar plus zīmi, tas nozīmē, ka uzņēmums strādā ar peļņu, ja ar mīnus zīmi – ar zaudējumiem.

Peļņa raksturo uzņēmuma ražošanas efektivitāti: ražotās produkcijas vai sniegtā pakalpojuma apjomu un pašizmaksas līmeni. Kurša darbā jāsadāda meža iecirkņa vai mežsaimniecības peļņas vai zaudējumu budžets par plānoto gadu pēc 11.tabulā dotā parauga.

11. tabula
Peļņas vai zaudējuma budžets

Rādītāja nosaukums	Summa, Ls
1. Neto apgrozījums	
2. Pārdotās produkcijas ražošanas izmaksas	
3. Bruto peļņa (1.-2.)	
4. Pārdošanas izmaksas	
5. Centrālās administrācijas izmaksas	
6. Pārējie uzņēmuma ieņēmumi	
7. Procentu maksājumi un tamlīdzīgas izmaksas	
8. Peļņa pirms nodokļa iemaksāšanas (3. - 4. - 5. + 6. - 7.)	
9. Uzņēmuma ienākuma nodoklis	
10. Pārējie nodokļi:	
10.1. Nekustamā īpašuma nodoklis	
10.2. Dabas resursu nodoklis	
10.3.	
10.4.	
11. Tīrā peļņa vai zaudējums(8. - 9.- 10.)	

Tālāk dots peļņas vai zaudējuma atsevišķu rādītāju raksturojums un to noteikšana.

- Gada neto apgrozījums ir viens no uzņēmuma ražošanas apjoma galvenajiem rādītājiem. Tie ir uzņēmuma ieņēmumi, no kuriem atskaita piegādātajiem piešķirtās atlaides un atmaksājamos nodokļus. Kurša darbā šis rādītājs aprēķināts 1. tabulā.
- Pārdotās produkcijas ražošanas izmaksas aprēķinātas 8. tabulā.
- Bruto peļņa raksturo uzņēmuma ražošanas resursu izmantošanas efektivitāti. To aprēķina kā starpību starp neto apgrozījumu un ražošanas izmaksām.
- Pārdošanas izmaksas apkopotas 9. tabulā.
- Centrālās administrācijas izmaksas aprēķinātas 10. tabulā.
- Pārējie uzņēmuma ieņēmumi sastādās no līdzdalības meitas uzņēmumos, ieņēmumi no vērtspapīriem, aizdevumiem u.c.
- Procentu maksājumi un tamlīdzīgas izmaksas sastādās no maksājumiem par kredītiem u.c.
- Peļņa pirms nodokļiem raksturo kopējo uzņēmuma ražošanas ekonomisko efektivitāti. To aprēķina: no bruto peļņas atskaita pārdošanas un centrālās administrācijas izmaksas, pieskaita pārējos uzņēmuma ieņēmumus un atskaita procentu un tamlīdzīgas izmaksas.
- Uzņēmuma ienākuma nodoklis ir tiešais nodoklis, ar kuru apliek uzņēmuma ienākumus. Uzņēmuma apliekamo ienākumu nosaka, pamatojoties uz gada finanšu rezultātu un veicot likumā noteiktos aprēķinus. Latvijā kopš 2004. gada uzņēmumu ienākuma nodoklis ir 15 % no apliekamā ienākuma.
- A/s LVM no pārējiem nodokļiem maksā nekustamā īpašuma un dabas resursu nodokļus.
 - Nekustamā īpašuma nodoklis ir tiešais nodoklis, ar kuru Latvijā apliek zemi, ūdeņus, ēkas un būves (meža ceļi, tilti u.c.). Kopš 2002. gada nekustamā īpašuma nodokļa likme Latvijā noteikta 1,5 % no nekustamā īpašuma kadastrālās vērtības. Kurša darbā to var pieņemt 1,31 Ls/ha no kopējās apsaimniekojamās platības.
 - Dabas resursu nodokli maksā par dabas resursu ieguvī, ūdens ieguvī un to piesārņošanu, gaisa piesārņošanu, videi kaitīgu preču un produktu realizāciju vai ieviešanu u.c. Kurša darbā to var pieņemt 0,02 Ls/ha no kopējās apsaimniekojamās platības.

12. NAUDAS PLŪSMAS BUDŽETS

Naudas plūsmas budžets atspoguļo naudas plūsmas, t.i., to apgrozību uzņēmumā pa noteiktiem laika periodiem. Parasti to sastāda pa plānoto gadu sadalījumā pa mēnešiem. Atsevišķi naudas plūsmu plāno pa trim uzņēmuma darbības virzieniem:

- 1) saimnieciskā darbība;
- 2) investīcijas;
- 3) finansiālā darbība.

Saimnieciskā darbība ir galvenais naudas līdzekļu avots. Kurša darbā jāizstrādā naudas plūsmas budžets par mežsaimnieciskās ražošanas saimniecisko darbību. Tas sastāv no divām galvenām – ieņēmumu un izmaksu daļām un naudas atlikumiem mēneša sākumā un beigās.

Naudas līdzekļu atlikumu laika perioda beigās aprēķina šādi:

$$N_b = N_s + N_{ie} - N_{iz}, \quad (6)$$

kur N_b – naudas līdzekļu beigu atlikums, Ls;
 N_s – naudas līdzekļu sākuma atlikums, Ls;
 N_{ie} – naudas ieņēmumu summa, Ls;
 N_{iz} – naudas izmaksu un izdevumu summa, Ls.

Naudas līdzekļu atlikums laika perioda beigās būs atlikums nākošā perioda sākumā.

Naudas plūsmas budžetu sastāda pēc 12. tabulas parauga. Sastādot šādu naudas plūsmas budžetu, tas dod iespēju spriest un pieņemt lēmumu par uzņēmuma naudas līdzekļu apgrozību, uzņēmuma spēju segt savas saistības no paša ieņēmumiem. Tas dod pārskatu par sagaidāmo naudas līdzekļu pieaugumu, vai arī iztrūkumu mēneša beigās un plānot izmainīt ieņēmumu un ražošanas budžetus, vai arī piesaistīt papildus finansu resursus – kredītus u.c.

12. tabula

Naudas plūsmas budžets

Nr. p.k.	Rādītāji	Mēneši												Kopā gadā			
		Janvāris	Februāris	Marts	Aprīlis	Maijs	Jūnijs	Jūlijs	Augusts	Septembris	Oktobris	Novembris	Decembris				
	ATLIKUMS, Ls																
1.	Ieņēmumi, Ls																
1.1.	No augošu koku pārdošanas																
1.2.	No medību plauķu nomas																
1.3.	Ieņēmumi no l/s zemes nomas																
1.4.	Ieņēmumi no nomas derīgo izrakteņu ieguvei																
1.6.	Ieņēmumi no neekskenes resursu pārdošanas																
1.7.	Pārējie ieņēmumi																
2.	Izmaksas, Ls																
2.1.	Meža atjaunošana																
2.2.	Meža kopšana																
2.3.	Meža aizsardzība																
2.4.	Meža meliorācija																
2.5.	Meža ceļi un stigas																
2.6.	Meža ugunsapsardzība																
2.7.	Medību saimniecība																
2.8.	Administrācijas izmaksas																
2.9.	Pārdošanas izmaksas																
2.10.	Nekustamā īpašuma nodoklis																
2.11.	Citas saimn. darbības izmaksas																
	ATLIKUMS, Ls																

13. INVESTĪCIJU BUDŽETS

Uzņēmējdarbībā līdzekļi tiek ieguldīti ar mērķi gūt peļņu. Uzņēmuma finan-
siālā darbība sastāv no divām savstarpēji saistītām daļām: finansēšana un investē-
šana.

Naudas vai citu līdzekļu sagādāšanu sauc par finansēšanu. Tās veidi ir:

- ❖ finansēšana ar pašu kapitālu;
- ❖ finansēšana ar aizņemto kapitālu.

Investēšana ir ilgtermiņa līdzekļu ieguldīšana uzņēmumā ar mērķi gūt peļņu.
Izšķir trīs investīciju veidus:

- ❖ nefinanšu, jeb reālās investīcijas – līdzekļu ieguldījums materiālos objek-
tos, piemēram, zemes gabalu iegādē, ražošanas līdzekļos, ēkās, ražošanas
krājumu iegādē u.c.;
- ❖ finanšu investīcijas – ieguldījumi vērtspapīros, t.i., akcijās, obligācijās,
citu uzņēmumu daļās;
- ❖ nemateriālās investīcijas – ieguldījumi zinātniskos pētījumos, tirgus izpē-
tē, reklāmā, darbinieku kvalifikācijas celšanā u.c.

Darbā jāsastāda meža iecirkņa vai mežsaimniecības investīciju gada budžets
izmantojot pašu kapitālu.

Gada investīciju budžetu sastāda pēc 13. tabulas parauga.

Šajā budžetā meža iecirkņa vai mežsaimniecības investīcijas tiek paredzētas
mežaudžu vērtības palielināšanai un meža infrastruktūras uzlabošanai.

Vispirms jānosaka paša kapitāla plānotā gada summa, t.i., cik naudas varēs
plānotajā gadā investēt. Pēc tam tā jāsadala pa investīcijas pasākumiem.

Jāieplāno attiecīgā investīcijas pasākuma apjoms naturālās mēra vienībās un
vienības izmaksas. Sareiznot šos divus rādītājus, aprēķina attiecīgam pasākumam
plānoto investīciju summu.

Summējot visu plānoto pasākumu summas, aprēķina attiecīgā meža iecirkņa,
vai mežsaimniecības plānoto gada investīcijām nepieciešamo kapitālu.

13. tabula

Investīciju budžets

Investīcijas	Mēra vienība	Apjoms	Vienības izmaksas, Ls	Summa, Ls
1. Mežaudžu vērtības palielināšana	ha			
1.1. Meža meliorācijas sistēmas un būvniecība	ha			
1.1.1.				
1.1.2.				
1.1.3.				
1.2. Neproduktīvu un iznikušu mežaudžu rekonstrukcija	ha			
1.2.1.				
1.2.2.				
1.2.3.				
1.3. Lauksaimniecības zemju apmežoša- na	ha			
1.3.1.				
1.3.2.				
1.3.3.				
2. Meža infrastruktūra				
2.1. Meža ceļu būvniecība	km			
2.1.1.				
2.2. Meža ceļu rekonstrukcija	km			
2.2.1.				
2.3. Tiltu būvniecība	gab			
2.3.1.				
2.4. Citi infrastruktūras objekti				
INVESTĪCIJAS KOPĀ				

14. SAIMNIECISKĀS DARBĪBAS GALVENIE NOVĒRTĒŠANAS RĀDĪTĀJI

Darba nobeigumā apkopo meža iecirkņa vai mežsaimniecības galvenos plānotā gada saimnieciskās darbības rādītājus šādā veidā:

1. Gada neto apgrozījums _____ Ls
2. Apsaimniekojamā platība _____ ha
3. Augošu koku pārdošanas apjoms _____ m³
t.sk.:
 - ❖ galvenajā cirtē _____ m³
 - ❖ starpcirtē _____ m³
4. Augošu koku pārdošanas apjoma sadalījums pa izsnieguma veidiem:
 - ❖ izolēs _____ m³, _____ %
 - ❖ LVM Apaļkoku piegādes platībās _____ m³, _____ %
5. Galvenās cirtes platība _____ ha
6. Meža atjaunošana _____ ha
t.sk. dabiskā atjaunošana _____ ha
7. Pārdoto augošu koku pilnā pašizmaksa _____ Ls
8. Pārdoto augošu koku 1 m³ pilnā pašizmaksa _____ Ls/m³
9. Bruto peļņa _____ Ls, uz 1 m³ _____ Ls/m³
10. Peļņa pirms nodokļiem _____ Ls, uz 1 m³ _____ Ls/m³
11. Tīrā peļņa _____ Ls, uz 1 m³ _____ Ls/m³
12. Komerciālā rentabilitāte _____ %

$$\left(\frac{\text{tīrā peļņa}}{\text{neto apgrozījums}} \right) \times 100$$
13. Meža ienesība gadā _____ Ls/ha

$$\left(\frac{\text{peļņa pirms nodokļiem}}{\text{apsaimniekojamā platība}} \right)$$

15. SECINĀJUMI

Darba beigās jānodrošina konkrēti secinājumi, kuri izriet no izstrādāta kursa darba. Vēlams secinājumos dot salīdzinošus rādītājus no literatūras, vai ražošanas. Secinājumos nav pieļaujams traktēt vispārzināmas atziņas. Secinājumi jānumurē ar arābu cipariem.

16. DARBA NOFORMĒŠANA

Darbs jāraksta uz A4 formāta balta papīra, datortehnikā. Raksta laukums 20 mm no lapas augšas un apakšas, 30 mm no kreisās un 10 mm no labās malas. Lappuses numurē tekošā secībā. Numuru raksta lappuses vidū augšējā vai apakšējā malā.

Darba nodaļas un apakšnodaļas numurē ar arābu cipariem. Piemēram, 2.,4., kur pirmais cipars 2. norāda nodaļas kārtas numuru, bet cipars 4. norāda, ka tā ir 2. nodaļas 4. apakšnodaļa. Darbu var iedalīt arī sīkāk, kā, piem., 2.4.2. utt. Nodaļu un apakšnodaļu virsrakstus izdala ar lielākiem burtiem. Nav pieļaujams, ka nodaļas virsrakstu raksta uz iepriekšējās lappuses un otrajā seko tās tekstā.

Tabulas darbā numurē ar arābu cipariem to secībā, piemēram, 2. tabula, vai saīsināti 2. tab. Katrai tabulai jābūt virsrakstam. Tabulas numuru raksta virs virsraksta labajā pusē. Tabulas dati jāanalizē un jāpaskaidro tekstā. Nodaļa nevar sākties un beigties ar tabulu, tai jābūt iekļautai tekstā.

Attēlus darbā numurē secībā ar arābu cipariem. Ja darbā ievieto dažādas shēmas, grafikas, foto u.c., tie visi ir attēli. Zem attēla īsi, vienā teikumā jāpaskaidro, kas tajā parādīts. Piemēram, 3.att. Darbietilpības izmaiņas kokmateriālu sagatavošanā kailcirtē atkarībā no audzes vidējā koka tilpuma, pielietojot harvesteru Timberjak – 1270 C.

Darbā ievietotās fotogrāfijas pielīmē. Līmē kreiso malu, bet fotogrāfijas otrā pusē ar zīmuli uzraksta informāciju: kas fotografējis, vietu un datumu.

Literatūras saraksts jānodarbo beidz, uzrādot darbā izmantoto literatūru. Lekcijas pieraksti nav literatūras avots. Ieteicams literatūras sarakstu sarindot šādi: vispirms likumi, Ministru kabineta noteikumi, VMD, a/s «LVM» noteikumi, tālāk alfabētiskā secībā pārējie literatūras avoti, vispirms latviešu, tad svešvalodās pa tautu valodām. Literatūras sarakstā uzrāda arī internetā atrodamos informācijas avotus. Visus literatūras avotus numurē to secībā. Darbā obligāti jānorāda atsauce uz literatūras avotu, tekstā norādot literatūras avota kārtas numuru, to ievietojot kvadrātiekvāš, piem., [12].

Piemēri literatūras avotu aprakstiem

Monogrāfijas bibliogrāfiskā apraksta elementi un to secība:

Autora uzvārds, iniciāļi. Dokumenta nosaukums: paskaidrojošas ziņas par dokumentu/ Atbildīgie par izdevumu (personas, iestādes). – **Izdošanas vieta:** izdevniecība, **izdošanas gads.** – **Lappušu skaits** (grām.apjoms).

Aprakstu piemēri:

- 1 autora darbs
Zvejnieks A. Nodokļi un nodevas: mācību grāmata / Rīgas tehniskā universitāte. Inženierekonomikas fak. – 2.izd., pārstr. – Rīga: RTU, 1998. – 412 lpp.: tab.
- 2–3 autoru darbs
Ancāne S. Talsu rajona lauku uzņēmēju problēmas / S.Ancāne, A.Bondars, J.Kļava. – Rīga : Latvijas Valsts agrārās ekonomikas inst., 1998. – 129 lpp.
- Nosaukuma apraksts – kolektīvais autors, sastādītājs, redaktors
Personības attīstīta ģimenē, skolā un augstskolā: zinātnisko rakstu krājums / Latvijas universitāte. Pedagoģijas un psiholoģijas institūts; red. S.Kramēna. – Rīga: Mācību apgāds NT, 1999. – 90 lpp. : il., tab.

Analītiskā apraksta shēma

Ziņas par izdevuma sastāvdaļu (rakstu)// Ziņas par dokumentu (izdevumu), kurā atrodas sastāvdaļa. Analītiskais apraksts izdevuma sastāvdaļai piemērots BA:ISBA standartam (Latvijā stājas spēkā 2000.g.)

Raksta autora uzvārds, vārds vai iniciāļi. Raksta nosaukums//Izdevuma pamatnosaukums, kurā raksts publicēts. – Sējuma, žurnāla, avīzes kārtas numurs (izdošanas gads, mēnesis, datums), apjoms vai lappuses, kurās raksts ir ievietots.

Apraksta piemēri:

- Publikācija žurnālā vai avīzē:
Beķeris P. Palīgs purva ugunsgrēka dzēšanā// baltijas koks. – nr.10 (2004, okt.), 36. – 37.lpp.
... // Latvijas Lauksaimniecības Universitātes Raksti. – Nr.15 (1998), 88.–98. lpp.: tab. – (B – tehniskās zinātnes: Hronika).
... // Latvijas Vēstnesis. – Nr.436/439 (1999, 23.dec.), 3.lpp.
... // Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis, A daļa, Sociālās un humanitārās zinātnes. – 53.sēj., Nr.1/2/3 (1999), 28.–31.lpp.

• Konferenču materiāls:

Publikācijas nosaukums // Konferences nosaukums: zinātniskā (starptautiskā) konference, vieta kur konf.notika, datums: referātu materiāli (tēzes) / Kolektīvais autors. – Izdošanas vieta: izdevniecība, gads. – lpp.: att., tab.

Andersone R. Vīrieša lomas apziņas izveide skolas gados // Vīrieša loma ģimenē: starpt. Konf. Materiāli, 1998.g.19.–20.nov., Rīga, Latvija. – Rīga: LSPIC, 1999. – 21.–59.lpp.

INTERNET resursu apraksts sarakstam

• *Attālās pieejas elektroniskie resursi*

Bibliotēka «gaismas pilī» vai internetā? [Elektroniskais resurss]. – Tiešsaistes pakalpojums. – Pieejas veids: tīmeklis WWW.URL: <http://www.dtnet.lv/raksti/LV/DP/200101/01011501.stm>. – Resurss aprakstīts 2001.g.22.janv.

Kursa darba sakārtošana

Darbs jāiešuj atsevišķā mapē.

Pirmā ir titullapa, kuru noformē šādi (skat. 43. lpp).

Darba otrā lapa ir satura rādītājs. Satura rādītājā secībā uzrāda atsevišķas darba daļas, piem., darba uzdevums, ievads, nodaļas un apakšnodaļas, secinājumi, literatūras saraksts, pielikums. Pielikumā ievieto numurētā secībā dažādus normatīvos dokumentus, palīgtabulas utt.

Latvijas Lauksaimniecības universitāte

Meža fakultāte

Meža izmantošanas katedra

Kursa darbs

**UZŅĒMĒJDARBĪBA
MEŽA
APSAIMNIEKOŠANĀ**

Darbu vadīja prof.

(šeit vieta parakstam)

A.Kalniņš

Darbu izstrādāja
Meža fakultātes mežzinības
studiju programmas
4. kursa students

(šeit vieta parakstam)

P.Bērziņš

Jelgava 2006

17. IETEICAMĀ LITERATŪRA

1. Latvijas Republikas likumi.
2. Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumi.
3. LR Zemkopības ministrijas Meža sektora normatīvie akti.
4. Valsts meža dienesta normatīvie akti.
5. A/s «Latvijas valsts meži» normatīvie akti.
6. Abizāre V. Ievads uzņēmējdarbībā – Rīga: RaKa, 2004. – 140 lpp.
7. Didrihs H. Uzņēmuma ekonomika. – Rīga: Zinātne, 2000. – 515 lpp.
8. Dobeļe A., Mihejeva L., Špoģis K. u.c. Saimniecības mācība. – Ozolnieki: LLKC, 1999. – 344 lpp.
9. Dubrovskis D. Meža apsaimniekošanas plānošana. – Jelgava: Kokapstrādes tehnoloģiskais centrs, 2004. – 194 lpp.
10. Grīnfelds A. Meža darbu izmaksas. – Jelgava: LLU, 2004. – 37 lpp.
11. Hofš k.G. Biznesa ekonomika. – Rīga: Jāņa Rozes apgāds, 2002. – 559 lpp.
12. Iesalnieks J. Meža ekonomikas pamati. – Rīga: Et Cetera, 2002. – 92 lpp.
13. Pelše G., Ruperte I. Uzņēmēja rokasgrāmata. – Rīga: Jumava, 2003. – 359 lpp.
14. Purvgālis A. Komercedarbības izmaksas, ieņēmumi un peļņa. – Jelgava: LLU, 2005. – 52 lpp.
15. Vedja A. Ceļvedis uzņēmējdarbībā. – Rīga: Petrovskis un Ko, 2002. – 490 lpp.
16. Mihejeva L., Špoģis K., Viekalš U. u.c. Uzņēmējdarbība lauku ilgtspējīgā attīstībā. – Jelgava: LLU, 2004. – 318 lpp.
17. Rurāne M. Finanšu menedžments. – Rīga: RSEBAA, 2005. – 383 lpp.
18. Saksonova S. Uzņēmuma darbības plānošanas paņēmieni. – Rīga: SIA Izglītības soli, 2004. – 105 lpp.

Periodiskie izdevumi

Žurnāli:

- Baltijas koks
- Kapitāls
- Latvijas ekonomists

Laikraksti:

- Meža vēstis
- Meža avīze
- Lietas koks
- Dienas bizness
- Latvijas avīze

Mājas lapas

- Zemkopības ministrijas meža sektors – www.zm.gov.lv/forestry
- Valsts meža dienests – www.vmd.gov.lv
- A/s «Latvijas valsts meži» – www.lvm.lv

18. PIELIKUMI

I. pielikums

Meža audzēšanas darba operāciju (darba veidu) nosaukumi

1) Mežsaimnieciskās darba operācijas:

- ♦ augsnes gatavošana;
- ♦ meža sēšana;
- ♦ meža stādīšana;
- ♦ apmežojumu agrotehniskā kopšana;
- ♦ apmežojumu papildināšana;
- ♦ dabiskās meža atjaunošanās veicināšana;
- ♦ jaunaudžu kopšana;
- ♦ augošu koku atzarošana;
- ♦ meža pataloģiskās pārbaudes;
- ♦ ķeramkoku izlikšana;
- ♦ feromonu slazdu izlikšana;
- ♦ tiešā kaitēkļu apkarošana (pirms stādīšanas);
- ♦ tiešā kaitēkļu apkarošana (mežaudzēs);
- ♦ biotehniskie pasākumi.

2) Meža infrastruktūras uzturēšanas darba operācijas:

- ♦ mineralizēto joslu ierīkošana;
- ♦ mineralizēto joslu kopšana;
- ♦ meža ceļu uzturēšana;
- ♦ meža ceļu rekonstrukcija;
- ♦ meža ceļu būve;
- ♦ stigu tīrīšana;
- ♦ meža meliorācijas sistēmu uzturēšana;
- ♦ meža meliorācijas sistēmu būve.

3) Meža izstrādes darba operācijas:

- ♦ kokmateriālu sagatavošana (koku gāšana, atzarošana, saģarumošana);
- ♦ kokmateriālu pievešana;
- ♦ kokmateriālu izvešana.

VAS «Latvijas valsts meži» pirktu pakalpojumu
vidējās cenas, 2003. g.

Pirktā pakalpojuma darba veids	Mēra vienība	Pakalpojuma cena, Ls
1. Meža atjaunošana		
1.1. Augsnes sagatavošana	ha	68,82
1.2. Meža sēšana	ha	24,98
1.3. Meža stādīšana	ha	44,52
1.4. Atjaunoto platību agrotehniskā kopšana	ha	30,70
1.5. Meža dabiskās atjaunošanas veicināšana izcirtumos	ha	70,45
1.6. Atjaunoto meža platību papildināšana	ha	26,55
2. Meža kopšana		
2.1. Jaunaudžu kopšana	ha	38,67
2.2. Augošu koku atzarošana	ha	57,29
3. Meža aizsardzība		
3.1. Stādu aizsardzība pret kaitēkļiem pirms stādīšanas	ha	1,45
3.2. Feromonu slazdu izlikšana	ha	3,09
4. Meža ugunsapsardzība		
4.1. Mineralizēto joslu ierīkošana	km	15,15
4.2. Mineralizēto joslu kopšana	km	8,01
5. Meža infrastruktūra		
5.1. Apauguma novākšana gar meža ceļiem	km	48,7
5.2. Meža ceļu klātnes uzturēšana	km	8,33
5.3. Sniega tīrīšana	km	5,30
5.4. Meliorācijas grāvju apauguma novākšana	km	57,71

A/s «Latvijas valsts meži» pirktu pakalpojumu
vidējās cenas, 2004. g.

Pirktā pakalpojuma darba veids	Mēra vienība	Pakalpojuma cena, Ls
1. Mežsaimnieciskie darbi		
1.1. Meža atjaunošana		
1.1.1. Augsnes sagatavošana	ha	67,36
1.1.2. Meža sēšana	ha	26,37
1.1.3. Reproduktīvais materiāls	ha	163,52
1.1.4. Meža stādīšana (pakalp. + transports)	ha	47,31
1.1.5. Reproduktīvais materiāls	ha	120,50
1.1.6. Atjaunoto meža platību agrotehniskā kopšana	ha	31,38
1.1.7. Atjaunoto meža platību papildināšana	ha	27,02
1.1.8. Reproduktīvais materiāls	ha	22,80
1.1.9. Meža dabiskās atjaunošanas veicināšana	ha	63,25
1.2. Meža kopšana		
1.2.1. Jaunaudžu kopšana	ha	39,17
1.2.2. Augošu koku atzarošana	ha	54,59
1.3. Meža ugunsapsardzība		
1.3.1. Mineralizēto joslu ierīkošana	km	35,32
1.3.2. Mineralizēto joslu kopšana	km	8,50
2. Meža infrastruktūra		
2.1. Meža autoceļu ikdienas uzturēšana		
2.1.1. Sniega tīrīšana	km	5,52
2.1.2. Koku un krūmu izciršana grāvjos	km	73,37
2.1.3. Koku, krūmu atvašu un zāles plaušana	km	27,11
2.1.4. Meža ceļu klātnes planēšana	km	8,79
2.1.5. Meža ceļu klātnes profilēšana	km	17,60
2.1.6. Seguma atjaunošana	m ³	4,91
2.1.7. Iesēdumu un bedru labošana	m ³	4,59
2.1.8. Nomalu planēšana, profilēšana un remonts	km	383,97
2.1.9. Meža autoceļu sāngrāvju tīrīšana (rakšana)	km	921,52
2.1.10. Caurteku tīrīšana	m	18,02
2.1.11. Caurteku vai posmu nomaņa vai izbūve	m	74,05
2.2. Meža meliorācijas sistēmas u. c.		
2.2.1. Krūmu un koku izciršana meliorācijas grāvjos	km	52,74
2.2.2. Stigu tīrīšana	km	27,42
2.2.3. Meža inventarizācija	ha	2,43
2.2.4. Meža biotopu un mikroliegumu inventarizācija	ha	2,08
2.2.5. Kvarāļu plāksniņu izlikšana	gab.	1,28
3. Investīcijas		
3.1. Meža ceļu rekonstrukcija	km	14855,-
3.2. Meža ceļu būve	km	18019,-
3.3. Tilu rekonstrukcija	gab.	36909,-
3.4. Meža meliorācijas sistēmu būve	ha	272,68
3.5. Zemes iegāde	ha	441,52